

Mirela POPA-ANDREI

**REPERE ALE PUBLICISTICII ROMÂNEȘTI PROVINCIALE
ÎN PERIOADA INTERBELICĂ: „ARHIVA SOMEȘANĂ” ȘI „ȚARA BÂRSEI”
ANALIZĂ COMPARATIVĂ**

Marea Unire a stimulat, într-un mod care ar putea fi catalogat drept paradoxal, cercetările istorico-culturale regionale¹, fiecare dintre provinciile recent intrate în componența statului român unitar, la 1918, simțind parcă nevoia să-și afirme contribuțiile proprii la cultura și civilizația românească, să-și evidențieze individualitatea în ansamblul specificului românesc. Că într-adevăr a avut loc o reală efervescență publicistică în epoca dintre cele două războaie mondiale la nivel provincial o dovedește abundența, dar și seriozitatea, revistelor regionale care au apărut atunci: „Analele Banatului”, „Cele trei Crișuri”, „Arhivele Basarabiei”, „Arhivele Olteniei”, „Analele Dobrogei” etc.

Referitor la „Țara Bârsei” și „Arhiva Someșană” merită, pentru început, făcută aprecierea că amintitele periodice au văzut lumina tiparului în două dintre centrele cultural-politice românești reprezentative ale Ardealului: Brașov și Năsăud. Chiar dacă o comparație între cele două orașe ar putea părea cel puțin curajoasă, ea totuși se impune. Cu toate că Năsăudul nu era un oraș de anvergura Brașovului, cunoscut prin prisma puterii economice a burgheziei românești locale, dar și din perspectiva tradiției sale în materie de publicistică românească, totuși orașelul din nord-estul Transilvaniei se bucura și el de o specificitate distinctă, bine definită și unanim recunoscută de către întreaga societate românească. Individualitatea năsăudeană se fundamenta pe o istorie proprie de excepție, pe o puternică elită românească, în primul rând culturală, care se bucura, în perioada despre care vorbim, de un reputat și binemeritat renume.² De asemenea, ținutul Năsăudului se putea mândri cu un trecut cultural-școlar cu care puține regiuni din Transilvania, preponderent românești, se puteau lăuda. Nu în ultimul rând, se impune menționat faptul că atât Brașovul, cât și Năsăudul și-au avut locul, rolul și aportul lor în ansamblul mișcării politico-naționale românești, în diferitele sale etape de evoluție.

Realizarea unei analize comparative, fie a unor fenomene, fie a unor lucruri, situații etc., presupune găsirea caracteristicilor proprii respectivelor fenomene sau lucruri și apoi compararea acestora, astfel încât în final să fie evidențiate atât asemănările, cât și deosebirile dintre ele. Asemănările dintre cele două reviste avute în vedere ar putea începe cu faptul că ambele au prins viață în deceniul trei al secolului al XX-lea: „Arhiva Someșană” în anul 1924, la Năsăud, iar „Țara Bârsei” în 1929, la Brașov. Cum era firesc, ele și-au afirmat încă din primul număr intențiile editoriale. Astfel, cel dintâi număr al „Arhivei Someșene” se deschidea cu un cuvânt *Cătră cetitori*, în care redacția revistei își exprima în fapt programul: „*dorința de a face cunoscut acest ținut de graniță, care are un trecut istoric și cultural atât de frumos, ale cărui școli au luptat alături de celelalte școli confesionale pentru păstrarea celei mai scumpe comori a noastre: legea și limba românească, dând Vechiului Regat atâtea figuri ilustre; și pe unde s-a făcut legătura cu Maramureșul și Bucovina*”³. De asemenea, prin acest cuvânt de deschidere, redacția anunța și

¹ Fenomenul este remarcat de prof. Nicolae Bocșan și subliniat în *Argumentul* care a deschis seria nouă din „Arhiva Someșană”. Vezi „Arhiva Someșană”, seria a III-a, Cluj-Napoca, 2002, nr. I, p. 9.

² Se impune (re)amintit faptul că „Țara Năsăudului” a dat la sfârșitul veacului al XIX-lea și în primele decenii ale secolului al XX-lea un impresionant număr de academicieni (deși datele sunt relativ diferite de la o sursă la alta, considerăm că cea mai realistă estimare este cea potrivit căreia numărul academicienilor năsăudeni s-ar ridica, pentru perioada avută în vedere, la cifra de 11). A se vedea Ionela Alis Seni, Ioan Seni, *Despre academicienii năsăudeni la ceas aniversar – 140 de ani de la înființarea Academiei Române*, în „Arhiva Someșană” (seria a III-a), Cluj-Napoca, 2006, nr. V, pp. 405-418.

³ *Cătră cetitori*, în „Arhiva Someșană”, Năsăud, 1924, nr. I, p. 1.

profilul noii reviste. Aveau a fi publicate articole de o bogată diversitate: istorice, culturale, sociale, economice, lingvistice etc., care să prezinte atât trecutul, cât și „*viața actuală a ținutului*”. Revista se dorea a fi una cu precădere de istorie și cultură a ținutului năsăudean, însă se socoteau a fi binevenite și articole din alte părți, întrucât redactorii nu doreau nici să facă, nici să fie acuzați de exclusivism regional. Este interesant de observat cum, în acei ani ce au urmat formării statului național unitar român, elita locală era preocupată să-și continue atât activitățile culturale în plan provincial, urmărind în primul rând afirmarea, respectiv, „*desgroparea, desmorțirea, evidențierea valorilor și specificului*” respectivului colț de țară, dar și, în egală măsură, să-și justifice aceste întreprinderi ca fiind unele care urmăreau doar punerea în valoare a tradiției specifice și nicidecum un imbold la cultivarea regionalismului.

O gândire similară întâlnim și la redacția brașoveană, care, în primul număr din „Țara Bârsei” (lansat în mai 1929), respectiv, în articolul-program intitulat *Brazda noastră*, își exprima dorința ca demersul publicistic inițiat și concretizat în apariția menționatei reviste locale să nu fie interpretat ca fiind asemănător „*regionalismului zidurilor chinezești, regionalismul exclusivist, orbit de patriotism local*”. Se făcea precizarea că această revistă își propunea ca prin evidențierea specificului „*acestui colț de țară*” să contribuie prin „*nota sa genuină, distinctă, în ansamblul sufletului românesc de pretutindeni, a cărui parte întregitoare și indisolubilă este*”. Continuând pe aceeași linie, redacția menționa la punctul patru și ultim al programului că își propunea să nu se izoleze de restul țării și al neamului. Așadar, două dintre punctele programului editorial brașovean erau formulate într-un mod asemănător cu felul în care erau concepute obiectivele asumate de către revista năsăudeană: rememorarea și evidențierea trecutului⁴, dar în egală măsură evitarea exclusivismului regional. Alt obiectiv urmărit de revista din Brașov era acela de a atrage în jurul său talentele literare și artistice consacrate sau în curs de afirmare din regiune, cât și cele aflate în legături strânse cu ținutul Bârsei⁵, cu scopul de a contribui împreună la reafirmarea vechiului prestigiu cultural, politic, bisericesc, comercial, social etc. al Brașovului. Totodată, redactorii brașoveni își anunțau intenția și speranța că vor reuși să oglindească cât mai fidel, în paginile viitorului periodic, actualitatea trăită, atât sub aspectele sale pozitive, cât și ale scăderilor, pentru ca tarele societății, odată depistate și semnalate, să poată fi apoi îndreptate și astfel să fie create reale posibilități de progres.

În ceea ce privește susținerea materială a revistelor, lucrurile au fost destul de diferite de la un caz la altul. „Țara Bârsei” și-a datorat apariția, în bună parte, susținerii financiare acordate pentru început de Primăria municipiului Brașov și de Despărțământul Brașov al „Astrei”, sub ale căror egide a și fost editată în 1929-1930. La acestea s-au adăugat și deloc negliabile subvenții din partea unor persoane juridice sau fizice⁶ legate prin naștere, activitate sau doar sufletește de Țara Bârsei. Încă o dată puterea economică a românilor brașoveni și efectele benefice ale acestei situații reflectate în planul cultural și-a spus cuvântul, concretizându-se de această dată în suportul financiar de care s-a bucurat revista în primii ani de viață. Ulterior, se pare că redacția s-a văzut pusă în situația de a se adapta la viața economică modernă și de a depista mijloace materiale proprii, care să-i permită continuarea activității, acestea constând în principal în publicitate (reclame pentru diferite firme) și

⁴ *Brazda noastră*, în „Țara Bârsei”, Brașov, 1929, anul I, nr. 1, p. 3: „Să punem în vitrina actualității: suflete, frământări, fapte din trecutul nostru, fie prin mărturii nouă, necunoscute, fie prin cele uitate, – mărturii care, chemate din colțul lor de întunec în instanță de apel, s-ar putea să modifice unele sentințe rostite până acum, punând în altă lumină faptele și oamenii”.

⁵ Erau invitați să colaboreze cu această nouă revistă toți cei care „... ne înțeleg, cei care se simt legați de acest colț de țară – fie prin naștere, fie prin anii de școală urmată aici, fie prin vecuirea mai îndelungată pe aceste plaiuri”.

⁶ Din listele de sprijinitori ai revistei publicate de redacție se impun nume, precum cel al lui Al. Băcilă, care a contribuit în anul 1929 (anul I de apariție al revistei) cu 16.000 lei; în același an, revista a fost susținută financiar și de frații Zernoveanu cu 6.000 lei, frații Orghidan cu 2.000 lei; Camera de Comerț și Industrie a contribuit cu 5.000 lei, la fel și Fabrica de celuloză din Zărnești. La aceste subvenții se adaugă altele, cuprinse între 40 și 740 lei, din partea altor 18 donatori din diverse localități: Timișoara, Miercurea-Ciuc.

abonamente. Fie cu ajutorul susținătorilor săi, fie prin identificarea unor surse proprii de venit, redacția revistei a reușit să se achite de promisiunea pe care o făcea cititorilor săi în mai 1929, aceea de a apărea constant – la două luni o dată –, periodicitate respectată până la dispariția revistei, la sfârșitul anului 1938.

În cazul revistei din Năsăud, redactorii nu și-au propus respectarea anumitor intervale de apariție, subliniind încă din primul număr că „*revista nu este legată de timp*” și că va apărea atunci „*când mijloacele materiale și munca intelectuală a puținilor grupați în jurul ei vor face cu puțință apariția*”⁷. „Arhiva Someșană” avea să fie susținută din punct de vedere financiar de către Comisiunea administratoare a pădurilor grănicerești năsăudene. Așa se explică de ce revista a ajuns doar la 28⁸ de numere în 15 ani de existență⁹ (uneori apărea un singur număr pe an, alteori 2 sau mai multe, în funcție de posibilitățile financiare), în timp ce „Țara Bârsei” a reușit să respecte frecvența de 6 numere pe an în cei 10 ani de apariție¹⁰.

Din punctul de vedere al structurii și conținutului periodicelor noastre, menționăm că există asemănări majore, întrucât ambele prezintă profilul unor reviste de istorie și cultură. Astfel, „Țara Bârsei” este împărțită în două secțiuni: prima subintitulată „Istorie”, a doua „Literatură”, cu o pondere relativ egală, pentru început, în economia revistei. Însă, în ultimii ani de apariție spațiul acordat literaturii a cunoscut o continuă creștere, astfel încât s-a impus divizarea acesteia la rândul ei în alte două părți: „proză” și „poezie”. La sfârșitul fiecărui număr se întâlnesc rubrici de mai mică întindere, sugestiv intitulate: *Suflete uitate*, *Notițe și însemnări răzlețe* sau *Dări de seamă*. Sub titulatura *Suflete uitate* sunt prezentate, în scop comemorativ, medalioane-portret ale unor personalități locale, în schimb sub genericul *Notițe ...*, redacția oferă informații despre evenimentele mondene, culturale din orașul de la poalele Tâmppei (vernisaaje, spectacole, colecte în scop cultural), noutăți editoriale etc. La rubrica *Dări de seamă*, cu care se încheie de obicei fiecare număr din „Țara Bârsei”, găsim foarte utile prezentări de cărți (cu precădere romane și volume de poezii) sau de reviste. Uneori sunt extrase și recenzate, din diferite periodice centrale sau provinciale, doar anumite studii, relevante pentru cercetările științifice ale epocii, din varii domenii de știință și cultură: filologie, literatură, etnologie, istorie etc.¹¹

Referitor la conținutul „Arhivei Someșene”, trebuie spus că majoritatea este deținută de cercetări, articole și documente cu caracter istoric. Alături de acestea există studii și din alte domenii de cultură, cum ar fi: lingvistica, economia, geografia, botanica etc. Nota de originalitate a revistei năsăudene este dată de numărul mare de documente inedite, astfel încât ea rămâne și astăzi o importantă sursă de documentare pentru cercetătorul care dorește să reconstituie trecutul regimentului românesc II de graniță, faptele întâmplare acolo de-a lungul veacului al XIX-lea și până la 1918, sub multiple aspecte: politic, bisericesc, cultural-școlar, economic etc. „Arhiva Someșană” s-a născut ca urmare a inițiativei unui grup de intelectuali din reședința grănicerească de altădată, adunați în jurul lui Virgil Șotropa, precum: Vasile Bichigean, Iulian Marțian, Iuliu Moisil, Ștefan Buzilă, Anton Coșbuc, Pamfil Grapini, Emil Precup etc. Ei și-au propus ca pe această cale să facă

⁷ Vezi *Cătră cititori*, în „Arhiva Someșană”, Năsăud, 1924, nr. 1, p. 2. De altfel, în anii 1934-1935 revista nu a apărut din cauza dificultăților financiare cu care s-a confruntat redacția. Abia în vara anului 1936 redacția a putut să reia editarea revistei, în condițiile în care Comisiunea silvică a averilor grănicerești a dispus susținerea „Arhivei Someșene” cu anumite sume de bani acordate din fondul cultural al societății Regna (conform procesului-verbal al ședinței Comisiei din 10 iunie 1936). A se vedea în „Arhiva Someșană”, 1936, nr. 18, p. 478.

⁸ De precizat că ultimul număr, 28, care ar fi trebuit să apară în 1940, din cauza contextului politic (ocupația hortistă) a rămas în manuscris și a fost publicat abia în anul 1994.

⁹ Revista a apărut între anii 1924 și 1940, cu o pauză în anii 1934-1935, de aceea totalizează doar un număr de 15 ani de apariție.

¹⁰ Cu o singură excepție, revista a apărut în câte 6 numere independente unul de celălalt, anual. Doar în ultimul an de apariție (1938) ultimele trei numere (4-6) au fost grupate într-un singur volum.

¹¹ A se vedea, de exemplu, numerele 1-6 din anul X (în același timp și ultimul an de apariție). „Țara Bârsei”, Brașov, anul X, 1938, nr. 1-6, pp. 73-93, 171-189, 263-287, 517-534.

cunoscute românilor de pretutindeni faptele petrecute într-un colț de țară românească, ținutul Văii Rodnei.

Sub influența lui V. Șotropa, grupul de intelectuali năsăudeni a promovat un adevărat program de cercetare a arhivelor din regiune (ale unor instituții administrative, bancare, parohiale, școlare, fonduri personale etc.)¹² și punerea în valoare, prin publicare, a documentelor inedite. În funcție de conținutul documentelor sau al studiilor de interpretare publicate în revistă, putem afirma că s-au promovat mai multe direcții de cercetare istorică: trecutul românilor năsăudeni și al regiunii înainte de militarizare¹³, istoria regimentului de graniță (organizare, administrație, școală, evoluție economică etc.)¹⁴, evoluția învățământului năsăudean¹⁵, implicarea grănicerilor și a urmașilor lor în mișcarea politico-națională românească, trecutul bisericesc și religios etc.

Materialul arhivistic cel mai numeros este cel de natură ecleziastică, iar un alt merit deosebit al redactorilor și colaboratorilor acestei reviste consistă în faptul că au evitat pe cât posibil polemicele profesionale, preferând ca, în locul interpretărilor personale, mai ales în situația abordării unor aspecte sensibile – de pildă, problema tulburărilor religioase din secolul al XVIII-lea etc. –, să lase documentul să vorbească.¹⁶

Doar la o simplă lecturare a titlurilor se poate observa faptul că studiile de istorie ecleziastică publicate în „Arhiva Someșană” permit o clasificare în două categorii: de analiză și interpretare¹⁷ și de publicare a materialului de arhivă. Din ultima categorie menționată fac parte și circularele vicariale¹⁸, de o importanță majoră pentru reconstituirea trecutului bisericesc al zonei, cu atât mai mult cu cât cele de până la anul 1848 nu se găsesc în arhive, întrucât au fost distruse în timpul Revoluției din 1848-1849. Scrisorile vicariale amintite au fost recuperate de către redactorii năsăudeni din diverse arhive parohiale din vicariat. Astfel, materialele documentare publicate de revista noastră de-a lungul perioadei interbelice constituie un solid punct de plecare în investigarea și restituirea istoriei Bisericii Greco-Catolice din nord-estul Transilvaniei, care, desigur, pentru deplină credibilitate, necesită verificare și completare cu alte informații de natură arhivistică și bibliografică.

După această succintă reliefare a preocupărilor științifice ale redactorilor „Arhivei Someșene”, putem afirma că ei au reușit să creeze o metodologie și un program coerent de cercetare și să lucreze

¹² Remus Câmpeanu, *Evoluția istoriografiei profesionale în ținuturile Oradei și Năsăudului în perioada interbelică*, în „Revista Bistriței”, Iași, 1994, nr. XVIII, pp. 224-225.

¹³ Virgil Șotropa, *Răboaje din trecut*, în „Arhiva Someșană”, nr. 3, 1925; Idem, *Împăratul Iosif II în districtul Năsăudului*, în „Arhiva Someșană”, nr. 4, 1926; Idem, *Bejenii în secolul al XVIII*, în „Arhiva Someșană”, nr. 16, 1932; Idem, *Urme din timpul curuților*, în „Arhiva Someșană”, nr. 17, 1933; Anton Coșbuc, *O relatare din secolul XVIII*, în „Arhiva Someșană”, nr. 25, 1939; Florian Porcius, *Istoricul districtului năsăudean*, în „Arhiva Someșană”, nr. 9, 1928.

¹⁴ Virgil Șotropa, *Voci străine despre români*, în „Arhiva Someșană”, nr. 2, 1925; Idem, *Regimentul grăniceresc năsăudean*, în „Arhiva Someșană”, nr. 2, 1925; Idem, *Din zilele de sbucium ale anilor 1848-1849*, în „Arhiva Someșană”, nr. 6, 1927; Idem, *Militarizarea Văii Bărgăului*, în „Arhiva Someșană”, nr. 10, 1929; Idem, *Înființarea graniței militare năsăudene*, în „Arhiva Someșană”, nr. 24, 1932; Vasile Bichigean, *Poëmation de secunda legiune valahica sub Carolo barone Enzenbergio*, în „Arhiva Someșană”, nr. 2 și nr. 3, 1925; Idem, *Statutul grăniceresc*, în „Arhiva Someșană”, nr. 8, 1928; Iuliu Moisil, *Două vechi bănci din Năsăud*, în „Arhiva Someșană”, nr. 18, 1936.

¹⁵ Virgil Șotropa, *Contribuții la istoria școalelor năsăudene*, în „Arhiva Someșană”, nr. 11, 1929; Iuliu Moisil, *Viața studenților de altădată de la Viena – Amintiri*, în „Arhiva Someșană”, nr. 18, 1936.

¹⁶ Remus Câmpeanu, *art. cit.* (vezi nota 12), p. 225.

¹⁷ Iuliu Moisil, *Figuri grănicerești năsăudene (Vicarul Ioan Marian)*, în „Arhiva Someșană”, nr. 19, 1936. Virgil Șotropa, *O predică din vremurile trecute*, în „Arhiva Someșană”, nr. 23, 1937-1938. Idem, *Un act memorabil*, în „Arhiva Someșană”, nr. 12, 1929. Idem, *Contribuții la istoria bisericească*, în „Arhiva Someșană”, nr. 21, 1937. Ștefan Buzilă, *Protopopii și vicarii Năsăudului*, în „Arhiva Someșană”, nr. 27, 1940. Idem, *O predică a vicarului Marian*, în „Arhiva Someșană”, nr. 9, 1928. Idem, *Autobiografia preotului I. Chita din Mintiu și genealogia familiei sale*, în „Arhiva Someșană”, nr. 26, 1939. Ioan Pop, *Din amintirile mele*, în „Arhiva Someșană”, nr. 19, 1936. Gavrilă Bichigean, *La mormântul vicarului Grigore Moisil*, în „Arhiva Someșană”, nr. 8, 1927.

¹⁸ Ștefan Buzilă, *Documente bisericești*, în „Arhiva Someșană”, nr. 17, 1933. Idem, *Documente bisericești*, în „Arhiva Someșană”, nr. 15, 1931. Idem, *Documente bisericești*, în „Arhiva Someșană”, nr. 18, 1936. Iulian Marțian, *Documente bisericești*, în „Arhiva Someșană”, nr. 7, 1927 și nr. 8, 1928. Idem, *Documente bisericești*, în „Arhiva Someșană”, nr. 7, 1938. Virgil Șotropa, Alexandru Ciplea, *Documente bisericești*, în „Arhiva Someșană”, nr. 1, 1924; nr. 2, 1925; Aurel A. Mureșianu, *O scrisoare a vicarului Marian*, în „Arhiva Someșană”, nr. 20, 1936.

eficient, dând dovadă de spirit de echipă în activitatea de adunare și publicare a materialului arhivistic din zonă, de altfel de o mare noutate și bogăție la acea vreme.

La rândul său, revista „Țara Bârsei”, apărută sub coordonarea profesorului Axente Banciu¹⁹, s-a bucurat de fericite și prețioase colaborări. În acest sens, menționăm participarea cu numeroase studii a unor personalități culturale marcante ale vremii, precum Sextil Pușcariu²⁰ (de altfel, un fiu al locului), Aurel A. Mureșianu²¹, G. Bogdan-Duică²², Vasile Netea (publică doar poezii), George Tulbure²³, Ioan Georgescu, dr. Constantin Lacea²⁴, Candid Mușlea²⁵, Ion Mușlea²⁶, Carol Göllner²⁷, I. D. Condurachi²⁸, poeta Ecaterina Pitiș (fidelă colaboratoare a revistei, care i-a publicat în fiecare număr 2-3 poezii) sau Al. Ceușianu, căruia i s-a publicat, în nr. 3-6 din Anul VII de apariție (1935), poemul dramatic intitulat *Craiuul munților* etc. Doar simpla enumerare a titlurilor și studiilor autorilor mai sus menționați creionează o imagine fidelă a ariei preocupărilor științifice, atât de variate ale revistei brașovene. La numele de mai sus se adaugă colaborări, chiar dacă sporadice, din partea unor figuri de primă mărime ale culturii românești, precum, N. Iorga²⁹, Ioan Lupaș³⁰, D. D. Roșca³¹, Nae Ionescu³² sau Virgil Vătășianu³³. Se impune subliniat faptul că o mare parte dintre studiile științifice apărute în revista „Țara Bârsei” sunt de natură istorică, o pondere însemnată deținând-o și aici cele de istorie locală. Alături de acestea merită amintite preocupările și scrierile din domeniul lingvisticii, datorate în primul rând lui Sextil Pușcariu, dar și altele, cu caracter etnologic, geografic sau beletristic, aparținând unor intelectuali ai locului.

¹⁹ Axente Banciu, *Dr. Aurel Mureșianu (Scrisori)*, în „Țara Bârsei”, Brașov, Anul I, nr. 1, 1929; tot el semnează rubrica *Scrisori vechi*, vezi: „Țara Bârsei”, Anul I, nr. 1, 2/1929; Anul III, nr. 2, 3/1931 sau rubrica *Răsfoind ziarele și revistele noastre*, în „Țara Bârsei”, Anul III, nr. 1-2/1931, Anul IV, nr. 1-6/1932 ș.a.m.d.

²⁰ Sextil Pușcariu, *Ce e românesc în literatura noastră?*, în „Țara Bârsei”, Anul I, nr. 1, 1929, pp. 15-21; nr. 2/1929; *Lingvistica modernă și evoluția ei*, în „Țara Bârsei”, Anul IV, nr. 3/1932; *Civilizație și cultură*, în „Țara Bârsei”, Anul VII, nr. 3/1935 etc.

²¹ Aurel A. Mureșianu, *Episcopul Nestor Ioanovici*, în „Țara Bârsei”, Anul I, nr. 1, 1929, pp. 24-31; *Prefectura română a Țării Bârsei din 1848 și 1849*, în „Țara Bârsei”, Anul I, nr. 2 și 3, 1929; *Rohul ungarilor în dezastrele românismului din anii 1865-1866*, în „Țara Bârsei”, Anul III, nr. 1/1931; *Presa românească înainte și după 1848*, în „Țara Bârsei”, Anul III, nr. 2/1931; *Contribuții la istoria vechii familii brașovene a Nicolaeștilor*, în „Țara Bârsei”, Anul III, nr. 4/1931; *Protestul din Dieta Ardealului de la 1751 împotriva împilării țaranilor români din teritoriul crăiesc*, Anul IV, nr. 1/1932; *Moștenirea unui preot român brașovean la 1579 și alte pagini din trecutul Ardealului*, în „Țara Bârsei”, Anul IV, nr. 2/1932; *Teofil Frâncu – un nedreptățit în viață și uitat după moarte*, în „Țara Bârsei”, Anul VII, nr. 2/1935; *O nouă contribuție la istoria românilor în evul mediu*, Anul VIII, nr. 6/1936, Anul IX, nr. 1-5/1937; *La împlinirea unui veac de la întemeierea Gazetei Transilvaniei* etc.

²² G. Bogdan-Duică, *Tipograful Popa Petre*, în „Țara Bârsei”, Anul I, nr. 1, Brașov, 1929, pp. 15-21; *Din istoria teatrului român în Brașov*, în „Țara Bârsei”, Anul I, nr. 2, 1929; *1848/9 în Țara Bârsei*, în „Țara Bârsei”, Anul I, nr. 3, 1929.

²³ G. Tulbure, *Amintirile părintelui Archip*, în „Țara Bârsei”, Anul III, nr. 1/1931; *Politica educației*, Anul IV, nr. 6/1932; *Pe marginea unei cărți*, în „Țara Bârsei”, Anul VII, nr. 5/1935 etc.

²⁴ C. Lacea, *Contribuții la istoria „Junilor” brașoveni*, în „Țara Bârsei”, Anul I, nr. 1, 1929, pp. 32-35; *Țară, Țara Bârsei și Ardeal*, în „Țara Bârsei”, Anul I, nr. 2/1929 (un studiu care își propune să ofere o explicație etimologică pentru denominația de Țara Bârsei, cu scopul de a realiza conexiuni și o mai bună înțelegere atât a denumirii regiunii, cât și a revistei). *Un sas din Brașov care scria cu chirilice*, în „Țara Bârsei”, Anul I, nr. 3, 1929; *Amintiri despre Axente Sever*, în „Țara Bârsei”, Anul III, nr. 5/1931.

²⁵ Candid C. Mușlea, *Din vremurile trecute*, în „Țara Bârsei”, Anul IV, nr. 4-5/1932; *Protopopul Bratu Baiul (1760-1831) și fiul său Nicolae (1782-1855)*, în „Țara Bârsei”, Anul VII, nr. 3-6/1935 etc.

²⁶ Ion Mușlea, *Pictura pe sticlă la românii din Scheii Brașovului*, în „Țara Bârsei”, Anul I, nr. 1, 1929, pp. 36-52; *Brașovul în poezia populară*, în „Țara Bârsei”, Anul III, nr. 2/1931; *Insemnările popii Nicolae Grid despre Scheii de altădată și biserica lor*, în „Țara Bârsei”, Anul III, nr. 4/1931.

²⁷ Carol Göllner, *Un cântec revoluționar românesc din anul 1835*, în „Țara Bârsei”, Anul VII, nr. 3/1935.

²⁸ I. D. Condurachi, *Formarea vechiului drept românesc nescris*, în „Țara Bârsei”, Anul VII, nr. 5-6/1935; *Diplomați români în trecut*, Anul IX, nr. 3-6/1937 și Anul X, nr. 1/1938.

²⁹ Nicolae Iorga, *Între Brașov și Câmpulung. Acum 100 de ani*, în „Țara Bârsei”, Anul VII, nr. 1/1935; *Fundamentele dreptății naționale*, Anul IX, nr. 1/1937.

³⁰ Ioan Lupaș, *Contribuțiuni la istoria Brașovului românesc*, în „Țara Bârsei”, Anul III, nr. 1/1931; *Profes. Ioan Alexandru Lapedatu*, Anul IX, nr. 1/1937.

³¹ D. D. Roșca, *Introducere în istoria filosofiei eline*, în „Țara Bârsei”, Anul III, nr. 4/1931.

³² Nae Ionescu, *Ce este o graniță?*, în „Țara Bârsei”, Anul X, nr. 3/1938; articolul este o pledoarie în favoarea conceptului modern de graniță și în același timp un răspuns dat revizioniștilor (în special Ungariei) și prietenilor lor.

³³ Virgil Vătășianu, *Opera pictorului Mișu Pop*, în „Țara Bârsei”, Anul IV, nr. 4/1932.

Demnă de remarcat este și preocuparea constantă și sensibilă a redacției față de prezentul pe care îl trăia epoca, astfel că există și interesante articole de istorie contemporană. În acest sens remarcăm materialele lui Caius Bardoși, în primul rând, pentru planul politic-economic, dar și însemnările și notele de lectură ale lui Axente Banciu privind evenimentele culturale locale sau pentru semnalarea publicațiilor din epocă și a studiilor sau lucrărilor pe care le considera mai interesante.

Abordarea din perspectiva analizei comparative a subiectului propus aduce în lumină atât similitudini, în parte evidențiate în paginile anterioare, cât și diferențieri între cele două reviste. Dintre asemănări subliniem: obiectivele propuse încă de la apariție și urmărite constant în anii cât au ființat; metodologia utilizată, care a dat acestor periodice o înaltă ținută științifică, la care a contribuit, de altfel, și colaborarea unor personalități de marcă în epocă³⁴; accentul pus pe evidențierea trecutului istoric al fiecăreia dintre regiunile aflate în atenția revistelor (Țara Bârsei, respectiv, Țara Năsăudului).

Se impune menționat faptul că, prin calitatea conținutului, dar și a modului în care au fost scrise materialele publicate grație numelor care le-au semnat, cele două reviste și-au câștigat o reală și binemeritată reputație în lumea cultural-științifică din perioada interbelică.

Desigur, există și notabile diferențe între cele două reviste aflate în atenția noastră. În primul rând se remarcă faptul că „Arhiva Someșană” a acordat o mare atenție trecutului, reconstituirii istorice, dovedindu-se a fi mult mai ancorată în memorie și amintire și excelând în studii de istorie locală, fie despre trecutul Văii Rodnei, al regimentului sau districtului grăniceresc, fie despre cel al bisericii și școlii din vicariatul năsăudean. În schimb, revista brașoveană, favorizată probabil și de așezarea sa geografică, dar și de puterea economică, s-a dovedit a fi de o mai largă respirație, de o mai mare actualitate, a manifestat un mai mare interes pentru fenomenele contemporane. În acest sens, aducem ca exemplu rubrica *Cronică externă*, care reușit să creioneze extrem de plastic și fidel evenimentele timpului, să surprindă frământările epocii, atât cele de factură politică³⁵, cât și cele economico-sociale (ex. criza economică)³⁶, dar mai ales întrebările și zbuciumul, de ordin spiritual-cultural, cu care lumea dintre cele două războaie mondiale s-a confruntat.

De asemenea, se remarcă la periodicul „Țara Bârsei” o reală deschidere spre universalitate, fapt demonstrat, în primul rând, de subiectele abordate și dezbaterile purtate (care pot fi radiografiate printr-o simplă trecere în revistă a titlurilor din cuprinsul revistei în cei 10 ani de apariție), cât și de numele celor ce au semnat diverse studii aici.

Referitor la punctele și momentele de întâlnire dintre cele două reviste, nu se pot spune prea multe lucruri. Colaborările propriu-zise sunt foarte puțin vizibile, iar atâta cât ele au existat, s-au datorat în mare măsură lui Aurel A. Mureșianu, aflat, așa cum bine se știe, în relații de rudenie cu unii dintre intelectualii năsăudeni. Probabil așa se explică faptul că „Arhiva Someșană” a publicat 2 articole care poartă semnătura lui A. A. Mureșianu.³⁷ La rândul său, „Țara Bârsei” semnala numerele 22 și 23 din „Arhiva Someșană”, apărute în 1937, insistând asupra unor materiale aparținând lui

³⁴ De remarcat că, dacă în „Țara Bârsei” apar nume precum cele ale unui Iorga, Lupaș, Vătășianu etc., redactorii și colaboratorii „Arhivei Someșene” nu au fost cu nimic mai prejos, întrucât meritele științifice a trei dintre ei aveau să se bucure de o reală apreciere din partea contemporanilor, acordându-li-se cea mai înaltă recunoaștere științifică, prin primirea lor în Academia Română: Iulian Marțian (1933), Virgil Șotropa (1943) și Iuliu Moisil (1943).

³⁵ Vezi Gh. Micu, *Cronică externă. Propagandă pentru revizuirea tratatului de la Trianon*, în „Țara Bârsei”, Anul I, nr. 2, 1929; sau Caius Bardoși, *Cronică externă. Aspecte politice actuale*, în „Țara Bârsei”, Anul III, nr. 3/1931; sau *Cronică externă. Alianțele*, în Anul III, nr. 4/1931; *Încercările de federalizare a statelor europene*, în „Țara Bârsei”, Anul IV, nr. 3/1932, sau *Revizionismul maghiar*, în „Țara Bârsei”, Anul IV, nr. 5-6/1932.

³⁶ Vezi Caius Bardoși, *Cronică externă. Criza*, în „Țara Bârsei”, Anul III, nr. 2/1931. Același C. Bardoși, corespondent din Londra, semnează de cele mai multe ori „Cronica externă”, prezentând și alte subiecte, în general de cultură politică sau de cultură europeană, dintre care menționăm *Culisele Genevei*, în nr. 1/1929.

³⁷ Este vorba despre studiul intitulat *Contribuții la istoria Gazetei Transilvaniei*, în „Arhiva Someșană”, nr. 7 din 1927, în care a publicat câteva dintre scrisorile tatălui său A. Mureșianu și de o altă colaborare, constând de asemenea în publicarea unei scrisori adresate, în 1860, de Ioachim Mureșian lui Iacob Mureșian, bunicul lui A. A. Mureșianu. Vezi *Din scrisorile celor dispăruți*, în „Arhiva Someșană”, nr. 13, 1930.

Virgil Șotropa și Iuliu Moșil și precizându-se că în numărul 23 există câteva pagini comemorative în amintirea lui Iulian Marțian. Periodicul brașovean, și din nou recunoaștem aici contribuția lui A. A. Mureșianu, își exprima părerea de rău și aducea la rându-i un sincer omagiu celui care a fost un brav soldat, dar și un „*meritos scormonitor al atâtor prețioase vestigii ale trecutelor vremi*”³⁸.

În cele din urmă trebuie să mai precizăm că cele două reviste și-au încetat apariția în preajma celui de-al Doilea Război Mondial, „Țara Bârsei” la sfârșitul anului 1938, respectiv, „Arhiva Someșană” în anul 1940, în contextul ocupației maghiare hortiste. Încetarea existenței revistei brașovene are o dublă cauză. Pe de o parte, problemele materiale din ce în ce mai mari pe care redacția le întâmpina, pe de altă parte, starea precară de sănătate a celui care a fost redactor șef timp de 10 ani, Axente Banciu. În ultimul număr al revistei, Banciu remarcă, atât de corect, dar și cu multă sensibilitate, împlinirea unui deceniu de existență a revistei, „*pentru o revistă românească și, în plus, provincială, un record, desigur. Mai ales pentru o publicație cu preocupările Țării Bârsei și cu punctualitatea apariției ei*”. Și mai spunea Axente Banciu, cel care a știut să fie o prezență atât de discretă, dar care a condus cu atât de multă înțelepciune și curaj „Țara Bârsei”, următoarele: „*Dacă revista nu va fi trăit degeaba, ci va fi însemnat ceva în publicistica noastră periodică, în viața noastră culturală [...] se va lua cândva notă ...*”³⁹.

Prezentarea noastră succintă nu se poate încheia fără a aminti faptul dător de speranță că, în urmă cu câțiva ani, grație interesului manifestat de Muzeul „Casa Mureșenilor” din Brașov și de Muzeul grăniceresc din Năsăud, s-a creat o punte peste timp prin readucerea la viață a celor două reviste. Ele ni se prezintă azi într-o formă nouă, actualizată, dar care păstrează fondul celor din perioada interbelică, respectiv, orientarea culturală și principiile științifice. Avem, așadar, astăzi o serie nouă, atât din „Țara Bârsei”, cât și din „Arhiva Someșană”⁴⁰, reviste care și-au propus nu numai reintroducerea în peisajul cultural contemporan a unor titluri cu rezonanță în istoria publicisticii românești, dar care prin calitatea științifică a materialelor publicate doresc să mențină vie tradiția și spiritul antecesoarelor lor și să ducă mai departe obiectivele unei mari generații de intelectuali români.

Reînființarea în zilele noastre a celor două reviste „provinciale”, acesta este răspunsul la întrebarea nerostită a lui Axente Banciu: dacă va avea sau nu ecou, va servi sau nu drept model, va avea sau nu locul său într-o istorie a publicisticii românești o revistă precum „Țara Bârsei”? Sau o revistă precum „Arhiva Someșană”?

³⁸ *Dări de seamă*, în „Țara Bârsei”, Anul X, nr. 3, 1938, p. 285.

³⁹ Axente Banciu, *Avis*, în „Țara Bârsei”, anul X, nr. 4-6, p. 539.

⁴⁰ „Arhiva Someșană”, seria a III-a, a ajuns la volumul VI (2002-2008), în timp ce redacția revistei „Țara Bârsei” pregătește volumul VII, serie nouă.

A Comparative Perspective on “Țara Bârsei” and “Arhiva Someșană”

Abstract

The interwar period experienced an intensive journalism development at the province level. Our study will concentrate on two local magazines, well-known during the above mentioned period of time, namely, “Țara Bârsei” and “Arhiva Someșană”. The common characteristic of those magazines is that both issued in two of the most important Romanian politico-cultural centers of Transylvania, Brașov and Năsăud respectively.

The comparative perspective on proposed subject reveals not only resemblances, but also differences between the two periodicals. The similarities include: the objectives identified from the beginning and their constant accomplishment during the following years; the used methodology that granted them an important scientific fame, underlined also by the collaboration of some of the most important cultural personalities, such as Nicolae Iorga, Sextil Pușcariu, A. A. Mureșianu, Virgil Șotropa, or Nicolae Drăganu; one of the preferred topics was the history of the native regions of the two magazines (Țara Bârsei and Țara Năsăudului respectively).

It worth mentioning that the scientific quality and the composition of the published materials signed by well-known cultural personalities conferred to those two magazines a veritable and a well-deserved prestige in the interwar Romanian scientific and cultural life.

The differences between the two magazines are also of interest. First, we have underlined that the articles published by “Arhiva Someșană” were mainly focused on the past, on the historical reconstitutions, memoirs and recollections. That periodical excelled in studies concerning local history. On the contrary, the publishing of “Țara Bârsei” was influenced by its geographical position as well as by its economic power. Therefore, its articles dealt with subjects concerning the immediate reality, pointing out the contemporary phenomena and showing themselves more open to the universal interest through the depicted matters and the debates initiated.